

TEGEN DE STROOM IN

een alternatieve route naar een menswaardige opvang

Perspectief
ChristenUnie-jongeren

TEGEN DE STROOM IN

een alternatieve route naar een menswaardige opvang

September 2015

Perspectief, ChristenUnie-jongeren

Jarin van der Zande

bestuurslid politiek

politiek@perspectief.nu | 06-15906935

Anil Kumar

Internationaal

internationaal@perspectief.nu

Inleiding

Elke dag weer wagen honderden asielzoekers uit vele delen van de wereld een levensgevaarlijke oversteek via de Middellandse Zee en Egeïsche Zee naar Europa, op zoek naar een veiliger en beter bestaan. Duizenden mensen zijn inmiddels tijdens deze oversteek verdronken of in onveilige wateren beland. Hoewel vluchtelingenstromen naar Europa al decennia lang aan de orde zijn, zorgen de huidige gewelddadige conflicten in het Midden-Oosten en delen van Afrika voor een enorme toename van mannen, vrouwen en kinderen die niets liever willen dan een veilige plek en kansen op een gelukkige toekomst. De Europese Unie, noch haar lidstaten, slagen er tot op heden niet in om met een eenduidig en breed gedragen oplossing te komen voor deze toestroom. Het moge inmiddels duidelijk zijn dat door de complexiteit van deze problematiek er ook niet één oplossing te vinden is die antwoord geeft op alle facetten.

Maar de Europese Unie dient lef te tonen. Dat er niet één oplossing te vinden is, betekent niet dat we de status quo dienen te handhaven. Met de duizenden vluchtelingen die op dit moment via Turkije, Griekenland en de rest van de Middellandse Zee Europa binnen komen, is er behoefte aan een duidelijk christelijk-sociaal geluid. Een geluid dat rechtvaardigheid en menswaardigheid centraal stelt. Perspectief, ChristenUnie-jongeren neemt met deze notitie het initiatief naar een eerste stap richting een duurzame oplossing. Met deze nieuwe aanpak richten we ons weer op de kern van het asielbeleid, krijgen we grip op de vluchtelingenstromen naar Europa, en halen we de keuze voor een levensgevaarlijke oversteek over zee weg.

Verdieping: waarom de huidige situatie onhoudbaar is

Om tot een gedegen alternatief te komen, is het zaak om helder te krijgen waarom het huidige beleid geen antwoord geeft op de problemen van nu. We verdiepen ons kort in het huidige asielbeleid, de daar tegenoverstaande politieke onverschilligheid van de Europese Unie, en de uitdagingen rondom mensensmokkel via de Middellandse Zee.

Asielbeleid

Volgens het vluchtelingenverdrag van 1951 luidt de definitie van een vluchteling als volgt: ‘Een persoon die uit gegronde vrees voor vervolging wegens ras, godsdienst, nationaliteit, behorend tot een bepaalde sociale groep of politieke overtuiging uit zijn thuisland is vertrokken en niet de bescherming van dat land geniet’. Uit deze definitie volgt ook direct het basisbeginsel van asiel: Het bieden van bescherming aan mensen die vrezen voor hun leven. Het is van essentieel belang dat de Europese Unie zich blijvend en onvoorwaardelijk inzet voor iedereen die binnen het verdragscriterium valt. Hoewel het vluchtelingenverdrag van 1951 ook de basis vormt van onze moderne asielstelsel, is deze flink uitgebreid om ook bescherming te bieden aan mensen die vluchten van de gevaren van willekeurig geweld of onevenredig gestraft zullen worden vanwege het ontduiken van hun dienstplicht.

“Het is van essentieel belang dat de Europese Unie zich blijvend en onvoorwaardelijk inzet voor iedereen die binnen het verdragscriterium valt.”

Het Europeaniseren van het Nederlandse asielstelsel heeft ook veel consequenties met zich meegebracht waar wij dagelijks mee geconfronteerd worden. Daarbij denken we onder andere aan het feit dat vele asielzoekers via Italië en Griekenland hun weg naar Nederland vinden, hetgeen grotendeels inherent verbonden is aan de Schengenzone. Om op lange termijn deze problemen aan te pakken, voorzien onze beleidsmakers regelmatig in aanpassingen van het Nederlands asielstelsel. Meest recentelijk hebben onze Tweede en Eerste Kamer ingestemd met een nieuwe procedurerichtlijn die een geleidelijke overgang vormt naar een gezamenlijk Europees asielstelsel met gezamenlijke besluitvorming, methodieken en procedures.¹ Gezien het wegvallen van Europese grenzen is het noodzakelijk dat Europese landen in grotere mate gaan samenwerken om hun asielbeleid op elkaar af te stemmen. Hier wordt echter pijnlijk duidelijk dat Europa lange tijd een grote focus heeft gelegd op een procedurele lange termijn afstemming en onvoldoende aanpassingsvermogen heeft gehad om de huidige vluchtelingenproblematiek op goede wijze aan te pakken. Nu de huidige situatie praktische behendigheid behoeft, zien wij de laatste tijd een grote mate van politieke onverschilligheid tijdens het uitbreken van het vluchtelingenproblematiek. Politieke onverschilligheid over wat door Angela Merkel werd aangeduid als het grote probleem van Europa; nog groter dan de Griekse schulden-crisis.

¹ Onze Kamerleden hebben ingestemd met een procedurerichtlijn zonder dat er een lijst van veilige landen bestond. Als voorbeeld: als een Syrische vluchteling Nederland zou binnenvliegen vanuit Amerika, terwijl hij in bezit was van bestendig verblijfsrecht in Amerika, zou de IND hem gewoon moeten inwilligen. Onder de vorige procedure was het mogelijk om deze aanvraag af te wijzen omdat hij verblijfsrecht had in een veilig derde land.

Politieke onverschilligheid

Op dit moment vangen Libanon, Turkije en Jordanië gezamenlijk ongeveer 4 miljoen vluchtelingen op die afkomstig zijn uit het Syrisch conflict. In Libanon is zelfs een kwart van de bevolking aangemerkt als vluchteling uit Syrië. De situatie daar is dus zeer dringend. Toch kunnen deze landen nauwelijks rekenen op steun uit Europa. Dat deze steun nodig is, blijkt voornamelijk uit de erbarmelijke omstandigheden waarin vluchtelingen worden opgevangen. Het kan en mag niet zo zijn dat, zoals we vorige winter hebben gezien, vluchtelingen in opvangkampen sterven van de kou. De reacties van allerlei lidstaten waren duidelijk: ze veroordeelden de situatie en beloofden actie. Helaas kwam er geen structurele, acute EU-hulp op gang. Perspectief pleit er dan ook voor dat de EU in haar nieuwe aanpak tegen mensensmokkel, ook een stappenplan opstelt voor situaties waar mensensmokkel voorkomt in gebieden waar een humanitaire crisis heerst. Alleen met daadkracht pakt de EU onverschilligheid aan. Bovendien zorgt onverschilligheid ten aanzien van de vluchtelingenkampen in door humanitaire crises getroffen gebieden er onder andere voor dat sommige vluchtelingen zich genoodzaakt zien om met behulp van mensensmokkelaars verder te reizen richting Europa, met alle gevaren van dien.

Het huidige plan van de Europese Commissie ten aanzien van vluchtelingenstromen richt zich uitsluitend op hervestigingsmissies en het bestrijden van mensensmokkel *op zee*. Vier grote punten staan centraal:

- Reddingsoperaties op zee worden verdriedubbeld;
- er komt een tijdelijk distributiesysteem voor 40.000 asielzoekers die samen met een Europees vrijwillig hervestigingsplan voor 20.000 vluchtelingen die dringende bescherming nodig hebben, zal herverdelen over alle lidstaten;
- elk land krijgt 6.000 euro per vluchteling die zij op basis van het bijbehorende programma opvangt;
- er wordt een operatie gestart om smokkelaarsnetwerken in het Middellandse Zeegebied te ontmantelen.

“Het kan en mag niet zo zijn dat, zoals we vorige winter hebben gezien, vluchtelingen in opvangkampen sterven van de kou.”

Waarom scoort dit plan een onvoldoende in ons opzicht? Ten eerste zorgt het plan voor de hervestiging van 20.000 vluchtelingen, terwijl het Syrisch conflict op zichzelf heeft gezorgd voor meer dan elf en een half miljoen vluchtelingen en ontheemden² binnen en buiten Syrië. Ten tweede heeft de Europese Commissie geen idee hoe het smokkelaars in Libië moet aanpakken en pleit daarom voor een VN-aanpak ondanks het feit dat Libië uitdrukkelijk heeft aangegeven niet open te staan voor verdere internationale inmenging in haar binnenlandse aangelegenheden. Daarnaast is de 6.000 euro ver beneden de prijs dat een land betaalt om een vluchteling op te vangen (denk aan huisvesting, inburgeringscursus, een uitkering en opleidingen).³ Hoewel de operaties in de Middellandse Zee flink zijn uitgebreid, vinden te veel mensen nog elke dag de dood. De plannen van de Europese Commissie kunnen niet voorkomen dat vluchtelingen nog steeds bereid zijn de levensgevaarlijke oversteek naar Europa te wagen. Al in al, het plan van de Europese Commissie is gebrekkig en mist de overtuiging om een probleem van deze omvang aan te pakken.

² <http://www.aljazeera.com/news/2015/06/warns-alarming-level-global-refugee-numbers-150618133734323.html>

³ Deze 6.000 euro is bedoeld als een perverse prikkel, omdat te veel landen geen heil zien in het vrijwillig opvangen van vluchtelingen.

Huidig beleid

Tekortkomingen in het huidige asielbeleid laten zich het best illustreren aan de hand van de 20-jarige Farid uit Idlib (Syrië). Op dit moment kan Farid op makkelijke wijze zichzelf vanuit Idlib naar de Turkse grens verplaatsen. Door een smokkelaar 100 USD te betalen, kan hij vervolgens makkelijk de grens met Turkije op illegale wijze oversteken. Hoewel Farid in Turkije mag genieten van bescherming in een UNHCR-kamp, biedt verblijf in dit kamp geen toekomstperspectief en zal Farid er voor kiezen om naar Izmir trekken. Eenmaal in Izmir aangekomen, kan hij telefonisch een andere smokkelaar benaderen en een ticket bemachtigen om naar Choï, Griekenland te gaan. De half uur durende boottocht naar Griekenland is niet zonder gevaren, gezien het feit dat hij op een rubberbootje de zee moet overstekken. Maar eenmaal aangekomen, wordt hij geregistreerd en worden zijn vingerafdrukken afgenomen en geregistreerd. Vervolgens krijgt Farid een aanzegging om Griekenland binnen een paar maanden te verlaten, omdat hij het land op illegale wijze heeft betreden. Farid zal door middel van een andere smokkelaar een ticket bemachtigen naar Nederland. Met dit prijzige 'ticket' van 5.000 euro koopt hij een plekje in een vrachtwagen die vanuit Griekenland naar Nederland trekt. Eenmaal in Nederland zal Farid zich identificeren met zijn Syrische identiteitskaart en zijn militaire documentatie en ervoor kiezen om zijn asielaanvraag in te dienen. Farid zal verklaren dat hij op dit moment dienstplichtig is, maar bezwaren heeft tegen het dienen in het Syrische leger gezien de gruwelijke daden die worden verricht door het leger. Vervolgens zal een Nederlandse ambtenaar van de IND Farid's asielaanvraag inwilligen en zal hij een fel begeerde A-vergunning krijgen. Het feit dat Farid hoogopgeleid is, speelt in dit proces niet mee. Ook het feit dat Farid op illegale wijze gemokkeld is, speelt niet mee. Geen enkel feit speelt mee, behalve dan dat Farid Syrisch is. Wat erin resulteert dat Syrië en de Syrische diaspora in de regio een hoog opgeleide burger met waardevolle leiderschapscapaciteiten verliezen. Farid's verhaal spoort andere mensen aan om met groot gevaar voor eigen leven een soortgelijke reis te ondernemen. Waar Farid genoeg geld had om duizenden euro's te besteden aan zijn reis blijven miljoenen armere, lager opgeleide mensen achter in het puin van een overvol vluchtelingenkamp.

Alternatief

Hoewel de plannen van de Europese Commissie een stap in de goede richting zijn, lossen zij geen van deze blijvende problemen op. De plannen richten zich half op de acute nood en half op de lange termijn. Maar twee keer half werk vormt nog geen geslaagd plan. Door het stationeren van militaire reddingsschepen op de Middellandse Zee wordt het alleen maar aantrekkelijker om je leven te riskeren via een mensensmokkelaar op zee. Je valt namelijk vrijwel zeker in de armen van de aanwezige kustwacht. Bovendien blijven er door het vertrek van Farid (en velen met hem) minder leiders en toekomstige leiders over die de potentie hebben om mee te werken en mee te denken aan een vreedzame oplossing voor het conflict in eigen land: een braindrain. De enige mensen die achter blijven zijn de armen, de zwakkeren en de ouderen. Er ontstaat daarmee een vraag hoe de EU haar verantwoordelijkheid efficiënter kan nemen.

Perspectief gelooft in een efficiëntere, maar vooral menswaardige opvang. Ook wij kunnen het leed niet aanzien, maar in plaats te verzanden in emotie willen wij onze politieke verantwoordelijkheid nemen.

"En doordat Farid (en velen met hem) het land verlaten, blijven er minder leiders en toekomstige leiders over die de potentie hebben om mee te werken en mee te denken aan een vreedzame oplossing voor het conflict in eigen land."

Voor een menswaardige opvang moet de EU zich richten op extraterritoriale opvang op grondgebied in Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Door een kwalitatief goede procedure en een efficiënte asielpcedure verdwijnen mensensmokkelroutes. In samenwerking met troepen op zee, de UNHCR en lokale overheden herovertuigt de EU de regio weer op dit complexe probleem.

Hoe geven we dit concreet handen en voeten? De enige manier om de druk van vluchtelingenstromen en mensensmokkel op termijn te verlichten, is het creëren van wegen waarlangs mensen op legale wijze Europa binnen kunnen komen zonder daarbij afhankelijk te worden van mensensmokkelaars.

Als antwoord op de hierboven beschreven problemen wil Perspectief, ChristenUnie-jongeren ten minste twee extra extraterritoriale proceslocaties in Noord-Afrika instellen. Omdat de meeste asielzoekers richting Europa vertrekken vanaf Noord-Afrikaanse of Turkse bodem is een locatie in Noord-Afrika en/of Turkije, ook om logistieke redenen, het meest ideaal. Gezien het feit dat Turkije al veel UNHCR vluchtelingen kampen heeft en het de meeste Syrische vluchtelingen opvangt, kiezen we ervoor om Turkije niet nog meer te belasten.

“Voor een menswaardige opvang moet de EU zich richten op extraterritoriale opvang op grondgebied in Noord-Afrika en het Midden-Oosten.”

De twee nieuwe locaties worden gevuld met vluchtelingen die gered worden uit zee of aangehouden worden na aankomst op EU-grondgebied. In plaats van een directe doorstroom naar een EU-land inclusief opvang in het land die deze asielzoekers als eerste aandoen, worden ze teruggestuurd naar één van de EU-gesubsidieerde opvanglocaties. Er komen twee proceslocaties in Noord-Afrika om te voorkomen dat enkele asielzoekers worden uitgezet naar het land waar ze vandaan komen, hetgeen in strijd is met het refoulement-principe. De subsidie moet een goede kwaliteit van opvang, conform de EU- en VN-verdragen, zoals bijvoorbeeld verwoord in het Europees Sociaal Handvest en de minimumstandaarden van de UNHCR kunnen garanderen.

Egypte geldt voor de komst van deze extraterritoriale locatie als de meest ideale partner. Het land wacht op dit moment nog steeds op een Europees hulppakket van vijf miljard euro, die al gereserveerd was voordat de moslimbroederschap aan de macht kwam. Egypte heeft dit geld hard nodig en het is redelijk dat Europa haar belofte aan Egypte nakomt. Daarnaast zou ook kunnen worden onderhandeld over een mogelijke verruiming van het steunpakket waarbij Europa meerdere grote projecten als investeringen op zich neemt.

In de landen in de omgeving van de conflicten waar de meeste vluchtelingen vandaan komen zal extra worden geïnvesteerd. De vier miljoen vluchtelingen die op dit moment in de regio verblijven hebben dringend opleidingsmogelijkheden nodig. Enkel basis- en middelbaar onderwijs is onvoldoende. Hoger beroepsopleidingen en universitaire opleidingen zijn ook nodig. Door extra te investeren in peacebuilding-programma's zal de EU hiermee een nieuwe generatie van grassroots-vredesstichters kunnen ontwikkelen en opleiden. Investeringen in de economie zullen er ook voor zorgen dat de vluchtelingen die vaak in armoede leven ook een kans krijgen om zichzelf uit armoede te trekken.

De EU pakt hiermee haar verantwoordelijkheid door niet alleen de mensen op zee te redden, maar hen ook van goede opvang te voorzien – hetzij buiten Europees grondgebied. Daarmee neemt inherent de vraag naar boten af. Immers, na verloop van tijd zal duidelijk worden dat ieder persoon – al dan niet aanbeland op Europees grondgebied – hoe dan ook terecht komt in één van de EU-gesubsidieerde kampen. Hiermee maken we mensensmokkelaars broodloos.

Eenmaal aangekomen in de kampen worden de asielzoekers beoordeeld en krijgen al dan niet een UNHCR-vluchtelingenstatus.⁴

Bij het verkrijgen van die status gaat een verplichte EU-quotumprocedure van start zodat er plekken beschikbaar komen voor kwetsbare mensen (zoals gedefinieerd door UNHCR). Momenteel geldt er al een dergelijke procedure waarbij mensen uit UNHCR-kampen hergevestigd worden in andere landen. Daarom sluit dit plan naadloos aan bij de uitbreiding en verplichting van het EU-quotum, bedoeld voor opvang van vluchtelingen. Tegelijkertijd heeft de quotumprocedure ook een bijkomend voordeel voor de EU-lidstaten, aangezien deze quotum gepaard zal gaan met een complete reductie van gesmokkelde vluchtelingen.

“Na verloop van tijd zal duidelijk worden dat elk persoon – al dan niet aanbeland op Europees grondgebied – hoe dan ook terecht komt in een van de EU-gesubsidieerde kampen. Hiermee maken we mensensmokkelaars broodloos.”

Deze veilige havens moeten op internationaal niveau worden gecoördineerd in samenwerking met de UNHCR en het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken, bemand door Verenigde Naties Vrijwilligers (UNV) en nationale medewerkers. Deze oplossing zal de stimulans om te kiezen voor een smokkelroute significant verminderen.

We keren voor even terug naar het verhaal van Farid. Gezien het feit dat hij al in Nederland is, valt hij onder het huidige asielbeleid en zal hij worden ingewilligd. Maar één van zijn broers, Ahmad, komt zes maanden later aan. Hoewel hij op precies dezelfde wijze Syrië verlaat, en Europa probeert binnen te treden om zijn weg naar Nederland te vinden, zal hij niet zomaar door kunnen reizen. Ahmad zal naar de menswaardige, maar gesloten extraterritoriale proceslocatie van de EU in Egypte worden gebracht. Hier zal Ahmad zijn procedure doorlopen en worden erkend als vluchteling. Vervolgens zal Ahmad hier ook worden opgevangen en worden beschermd, maar zal zich niet vrij kunnen bewegen buiten het kamp en zal niet zonder meer een verblijfsvergunning ontvangen voor een Europees land. In het waarschijnlijke geval, dat Ahmad naar Europa wil, zal hij een aanvraag moeten indienen voor hervestiging via de UNHCR. Voordat de geschetste plannen tot uitvoer gebracht kunnen worden, zal er een transitieperiode moeten worden ingesteld die vluchtelingen in staat stelt te anticiperen op de voorgestelde wijzigingen. In het ideale geval is dit een periode van een half jaar.

Volgende stap

Ter implementatie stelt Perspectief het volgende voor. Het is hoog tijd dat er een EU-top van Europese staats- en regeringsleiders komt om dit probleem aan te pakken. Het vraagstuk van asiel en vluchtelingen is nu zo groot en omvangrijk geworden, dat dit gezamenlijk moet worden opgepakt. Onlangs pleitte Angela Merkel hier al voor en op nationaal niveau is het de ChristenUnie die de vinger op de zere plek legt in het wanbestel. In analogie met Merckels retoriek pleiten wij voor een EU-top die pas wordt afgesloten als men een redelijke oplossing heeft bedacht. Immers, als de kwestie Griekenland pas na de vluchtelingenproblematiek komt en dagenlange vergaderingen vergt, dan deze situatie zeker. Vergelijk het met de verkiezing van de paus: de kardinalen komen pas naar buiten als ze een paus hebben gekozen en er witte rook uit de schoorsteen in Vaticaanstad komt. Dat moeten ook de Europese staats- en regeringsleiders doen: de kwestie is “Chef-Sache”.

⁴ Overigens laten we de e regie binnen de kampen die door de EU gesubsidieerd worden bij de UNHCR. De EU moet namelijk niet zelf een expert worden in de uitvoering van wat de UNHCR als primaire taak heeft en al tijden lang uitvoert. Daarmee blijft de rol van de EU beperkt tot de zee, hoewel ook die noodzaak steeds minder zal worden.